

7557
EESTI ÕPETAJATE LIIT

JOOVASTUSAINED JA MAJANDUSELU

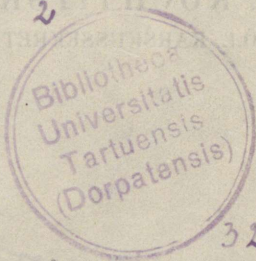
P. KOCHTITSKY
E.Õ.L. KARSKUSSEKRETÄR

Eesti Õpetajate Liidu kirjastus, Tallinnas

1928.

J. Zimmermann'i trükikoda Tallinnas, Lühike jalg 4.

2

32357

A-6352

Joovastusained.

Meie joogi- ja söögiainetest mõnel on erutav mõju meie organismi. Nii on teada, et kui jooime teed ja kohvi, meie ergukava ja süda hakkavad tegutsema hoogsamini. Samuti ka lihatoidud ergutavad meid rohkem, võrreldes taimetoitudega. Need ained on meie toitusel tähtsal kohal ja nende erutav mõju ei ole tervisele kahjulik, kui me ei tarvita neid aineid liig kangel kujul või suurel määral, eriti nooremas eas. On aga aineid, mille erutav mõju väga kaugeleulatuv ja mis rikuvad tarvitaja tervist. Need on kõik joovastavad ehk alkoholi sisaldavad joogid, tubak ja muud uimastavad ained. Neid aineid nimetame üldiselt joovastusaineteks.

Alkoholilised joogid. Kui puuvilja-mahl seisab lahtises nõus kauemat aega, siis ta võib minna *käärima*: isesugused väikesed seenekesed muudavad mahlas leiduva suhkru alkoholiks. *Piiritus* on peaaegu puhas alkohol (95%), kus ainult väike osa on vett; kui piiritusele lisatakse üle poole vett juure, saadakse *viin*, milles harilikult piiritust 40%. Pääle piirituse ja viina on mitmesuguseid alkoholilisi jooke, mis sisaldavad rohkem või vähem alkoholi, nagu mitmesugused *liköörid*, *veinid*, *õlu* j. m. m. Neid valmistatakse mitmesugustest tärklisest ja suhkrust sisaldavatest ainetest nagu kartulitest, teraviljast, puuviljast jne., lisades juure pärmist, mis tekitab oma seenekeste abil käärimist. Alkohol mõjub elavolevustesse *mürgina*. Toitvaid aineid ei ole alkoholilistes jookides harilikult enam, või kui on, siis see osa on vaevalt nimetamisväärne.

Alkohol tekib vähesel arvul ka mõnes pruugitavas joogis nagu näiteks kaljas ja eriti piimast valmistatavates kefiiris ja kumõšis. Kuid alkoholi määr on neis harilikult nii väike, et see ei sünnita organismile kahju, kõigub 0,5% kuni 2% vahel. Seepärast ei loeta harilikult neid ja teisi jooke, mis ei sisalda üle 2—2,5% alkoholi, alkoholilisteks jookideks.

T u b a k. Pääle alkoholi on meil rohkem tarvitatav joovastusaine *tubak*, millest valmistatakse paberosse ja sigareid ning pruugitakse piibu-tubakana. Harilikum tarvitamisviis on suitsetamine, mõnel pool aga ka nuusutamine ja suus närimine. Tubak sisaldab eneses vähemal või rohkemal määral (keskmistes sortides umbes 2%) *n i k o t i i n i*, mis on väga mürgine aine ja mõjub tarvitamisel joovastavalt.

T e i s e d j o o v a s t u s a i n e d. Tubaka sarnastest joovastusainetest on veel rohkem tuntuid *o o p i u m* (eriti Hiinas), *k o k a i i n* j. t. Meil tuleb ette nende ainete tarvitamist joovastamiseks vähemal viisil linnades, harilikult aga arstid tarvitavad neid mürgiseid aineid mõnesuguste haiguste ravitsemisel.

Joovastusainete mõju organismi.

Et joovastusained kõik on mürgised, siis oleks loomulik, et inimene hoiduks neist eemale kui eluvaenlastest. Imelikul viisil aga osa inimesi on hakanud tarvitama neid ometi. Selle põhjuseks on petlik erutus, mis inimesele harjudes tekitab lühikeseks ajaks „lõbu“-tunnet ja laseb unustada mürgi kahju.

Kõik joovastusained on harilikult vastikud maitsele, tarvitaja peab sundima end esialgu. Nende mõju aga halvab varsti pääajus kõrgemate tunnete töövõime, inimene kaotab enesevalitsemise ja temas pääsevad võimule alamad

tunded, mille mõjul tekib elavus, lärmitsev jutustamine, kaalumata ja põhjendamata mõttekäik, naer jne. See ongi see igatsetud „lõbu“, mis sunnib unustama alkoholi tarvitajaid kõike seda paha, mis järgneb pärast. Nõrgemal või tugevamal kujul teevad sedasama tubak ja muud tema sarnased ained. Pääajuhalvatus laieneb, inimene kaotab rohkem enesevalitsemise võimet: keel muutub kogelevaks, kõnnak taaruvaks, mõttetus jutus on tüütuseni märgatav. See kestab, kuni täisjoovastus murrab viimase jõu ja joodik langeb surmasarnasesse unne. Ühtlasi on see elupäästmine, sest veel rohkemal määral alkoholi tarvitamine oleks halvanud piklikus pääajus südame ja teiste elule tähtsate organide tegevuse, millele oleks järgnenud surm.

Üks mõistujutt räägib: Kord tuli väsinud teekäija, keda vaevas kange janu, allika juure ja tahtis juua säält. Väike orav männi otsas aga keelis: „Pea! Ära joo! Madu jõi allikast ja mürgitas vee. Kui jood, muutud lõviks.“ Mees arvas: „Parem elada lõvina, kui inimesena kannatada janu.“ Jõi, ja — muutuski lõviks. Sai oma meelest võimsaks ja võitmatuks. Oleks pöörnud või maailma ümber. Tahtis aga uuesti juua. — „Pea! pea!“ hoiatas orav, „jood veel — muutud lambaks.“ — Lõvi ei hoolinud. Naeris, jõi, muutuski lambaks. Väike orav nuttis puu otsas, pühkides punase sabaga pisaraid silmist. „Näed nüüd! Aga enam ära joo. Jood siiski — muutud seaks.“ — Lammas aga jõi ometi ja muutuski seaks.

Joovastusainete mürgitav mõju laieneb tarvitamise jätkamisel kogu organismile: meelespidamise võime murineb, mao ja soolikate kattarid takistavad korralikku seedimist, maks ja neerud kaotavad võime kõrvaldada endisel määral kõlbmata jäänuseid verest, süda nõrgeneb,

kopsu haigused pääsevad kergesti võidule ja lõpptulemus on üldine organismi nõrkus ja haigustele vastuvõtlikkus, mis lõpeb kas elulühendusega või enneaegse surmaga, kui üksikud elundid ei pea enam vastu. Katsed taimede ja vähemate loomade juures näitavad, et nad suiguvad joovastusainete mürkide vähesegi tarvitamise mõjul varsti surmale.

Talumes leidis kord niidult viinapudeli, mis läks kogemata katki. Kui mees läks paari päeva pärast sama teed heinamaale, ta nägi, et nii laialt kui viin valgus rohu päale, rohi oli kuivanud. Ehmatudes mõtles mees: „Kui viin avaldab säärast hävitavat mõju rohule, mis kannatab ometi külma ja sooja, niiskust ja kuiva nii palju, milline võib olla siis küll see hävitustöö minu kehas, kus elundid on ehitatud nii õrnalt...“ Ja talumes ei joonud oma eluajal enam viina.

Majanduslik kahju.

Jättes arutamata seekord lähemalt kõik need lühidalt puudutatud terviserikked ja nende seltsivad kõlbliku elu pahed, vaatleme, kuidas joovastusainete tarvitamine mõjub majanduselus.

O t s e k o h e s e d k a h j u d r a h a s. Joovastavad joogid maksavad müügil kallist hinda: piimaliiter maksab keskmisel 14 senti, piirituseliiter aga 466 senti. Kasutades aktsiisi päävalitsuse andmeid, saame järgmise ülevaate läinud aastal joodud alkoholiliste jookide hulga ja selle hinna kohta:

Piiritust	3.289.381 l,	hind 17.186.514 kr. 66 s.
Likööre	200.030 „	700.105 „ — „
Veine	174.645 „	523.935 „ — „
Õlut	10.965.370 „	6.140.561 „ — „
<hr/>		
Kokku	14.629.426 l,	hind 24.551.115 kr. 66 s.

Likööride ja veinide hinnad on väga lahkuminevad, siin on arvatud keskmised hinnad, piirituse ja õlle hinnad on võetud aga täpselt.

Seega on kulutatud Eestis üldse läinud aastal raha alkoholiliste jookide pääle 24.551.115 kr. 66 s. Arvestamata on jäänud aga see hulk joovastusjooke, mis tuuakse avalikult või salaja väljaspoolt sisse, kui ka see osa piiritusest, mis läheb nimepidi küll muuks otstarbeks (apteekides j. m.) või väljamaale, tegelikul aga tuleb ka osa sellest Eestis joodud alkoholile lisaks. Seda võiks arvata vähemalt 5.448.884 kr. 34 s. Seega oleks kulutatud üldse alkoholi pääle läinud aastal Eestis vähemalt 30.000.000 kr. Ühe päeva jooksul oleks kulutatud seega alkoholi pääle ümmarguselt 8.200.000 senti. Selle rahaga oleks võinud ehitada ühe eeskujuliku seltsimaja (rahvamaja), kus oleks ruumi mitmele suurele toale kursusteks ja loenguteks, raamatukogu ja lugemistuba, suur saal pidulikkudeks kogunemisteks hää näitelavaga ja mitmed muud tarvilised ruumid.

Kui meie elanikkude arvust riigis — 1.200.000 — umbkaudu joojateks arvame 20—60. a. vanaduses mehi 300.000, saame iga jooja kohta aastas kulu 10.000 senti, kogu elanikkude arvuga jagatult tuleks aga iga hinge kohta alkoholi eest aastas maksta 2.500 senti.

Kui palju saaks suhkrut iga elanik aastas selle raha eest, kui suhkru naela hinnaks arvame 18 senti?

Sellele lisaks peame arvama veel raha, mis kulutatud aasta jooksul tubaka ja paberosside ostmiseks. Läinud aastal valmistati tubakat 15.297 puuda 12 naela, paberosse 1.025.523.760 tükki. Tubak on jällegi õige kallis, $\frac{1}{8}$ n. maksab 50—120 senti, võtame keskmiseks hinnaks 6 kr. 50 s. nael ja paberossid 1 sent tükk. See

ga oleks aastase tubaka suitsetamise arve 14.232.015 kr. 60 s., iga elaniku kohta oleks see 1.100 senti.

Asetage tarvitatud suitsud ritta, arvates suitsu pikkuseks lihtsuse pärast üks detsimeeter, ja arvestage siis, mitu korda saaks selle pikkusega maakera ümber mässida. (Meridiiaan — 40.000 klm.)

Mitu hobuse koormat saaks tubakat, kui hobuse pääle arvame 50 puuda?

Liites aastase joodud alkoholi ja suitsetatud tubaka pääle kulutatud summad, saame 44.232.015 kr. 60 s., iga elaniku kohta teeb see 3.600 senti. Oletame, et üldisest elanikkude arvust pooled oleksid alkoholi ja tubaka tarvitajad, siis oleks iga üksiku joovastusaine tarvitaja aastane kulu 7.200 senti. Tegelikult on muidugi üksikute kulud tunduvalt suuremad, teistel aga — vähemad.

Näitena, kui palju joovastusained nõuavad nende tarvitajalt kulu, arvestame, et mees hakkas tarvitama 20-aastaselt alkoholi ja kulutab iga nädala kohta keskmiselt 200 senti; 60 aastat vanaks saades ta on kulutanud siis üldse 416.000 senti. Kui suureks kasvaks aga see summa selle aja jooksul, kui ta paneks raha igal aastal panka ja saaks selle eest 10%, arvates ka kasu %%. päält?

Kui palju kulutab aastas mees, kes igapäev joob hommikul ja õhtul ühe „topka“ viina ja lõunal pudeli õlut (arvates „topka“ — 20 senti ja pudel õlut 35 senti)?

Kui noormees hakkab suitsetama 20-aastaselt ja tarvitab igapäev ühe paki paberosse, arvates 25 senti selle hinnaks, siis ta on „suitsetanud“ 60 aastaga 3.650 kr., arvamata %%. See suitsetaja võiks ehitada ainult suitsuraha eest, kui paneks selle raha veel iga kuu hoiule, väikese kena maja endale.

Need arvud näitavad, kui palju jõuab kulutada raha juba väikesel viisil joovastusaineid nautides. Kui suur on aga kulu, kui näiteks võtaksime joodiku või kirgliku suitsetaja, harilikult aga seltsivad need pahed üksteisega ja tulevad ette korraga ühes inimeses.

Meie riigi eelarve läinud aastal oli 83.385.458 kr. 84 s. Riigi kodanikud aga tarvitasid samal ajal joovastusainete nautimiseks 44.232.015 kr. 60 s. See on juba üle poole meie riigi aastast eelarvest! Kui palju võiks teha ometi selle raha eest hääd meie elu paremaks muutmiseks: kuivatada soid kultuur-põldudeks, ehitada uusi maju, tihendada raudteevõrku, asutada uusi koole ja koolimaju, osta ühiseks tarvitamiseks autosid, aeroplaane jne...

Mitu maja saaks ehitada aastas tarvitatud joovastusainete raha eest, arvates maja hinnaks ümmarguselt 6.000 krooni?

Kui aga võtame alkoholi ja tubaka pääle kulutatud summad kogu inimsoo ulatuses, siis oleks seda raha nii palju, et võiks muuta suurima liivakõrve Sahaara viljaväljaks.

Aga need otsekohesed kulud joovastusainete pääle suurenevad veel tugevasti, kui arvestame kõik kulud. Näiteks, kui mees „joo“ nädalas poolegi päeva, millele läheb harilikult lisaks osa ööst, siis ta on teise poole päeva „parandamas pääd“ ja töölt ära, nii ta kaotab kuus neli, aastas aga ümmarguselt 50 tööpäeva, eluaja kohta, arvates 40 aastat töömehe iga, see on aga 2000 tööpäeva s. o. ümmarguselt $5\frac{1}{2}$ aastat. Tööpäeva võiksimme hinnata 4 kr., siis oleks joomakulud juba kaks kuni kolm korda suuremad kui leidsime varem.

Kui palju maksaksid need $5\frac{1}{2}$ aastat tööaega joodikule?

Asi muutub aga veel tõsisemaks, kui õpime tundma neid rohkeid katseid, mis tehtud töölis-
tega ja mis on näidanud, et alkoholi tarvitajad

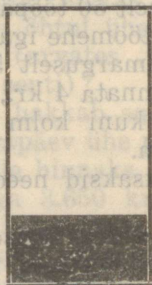
töölised pärast joominguid ei jõua töötada edukalt ja rikuvad koguni tihti tööd. Keerulismate masinate juhtimises on näha alkoholi mõju otse kohutavalt selgesti. See mõju kestab üks kuni kaks päeva pärast joobnut olekut. On arvatud välja, et aastas üle riigi joodud alkoholi kehast lahkumiseks niipalju aega vaja, et meie täisealised mehed (umbes 400.000) on ümmarguselt 40 päeva alkoholi mõju all, seega iga üheksas päev on läinud kaduma kas täiesti või osaliselt tööle. See on lisa eelmisele raisatud ajale.

Kuluga rahas ja tööajas tuleb liita veel kulud, mis aine raiskamine ja sellest ainest joovastusaine valmistamine nõuavad. Nii teame, et liitri piirituse saamiseks kartuleid ja linnaseid läheb mõnekümne sendi eest. See toiduaine kaotab alkoholiks muutudes pea täiesti oma toiduväärtuse, nii muutub iga joodud piirituse liiter kartulite ja linnaste võrra kallimaks. Kui suur raiskamine toiduainete suhtes on joovastusainete valmistamine, selleks on parem näide linnaste toiduainete muutuvus: otrade toiduväärtusest läheb linnasteks muutes $\frac{4}{5}$ kaduma, õlles on aga ainult $\frac{1}{8}$ otrade toiduväärtusest. Ja ometi on õlut joovastusainetest kõige toitvam.

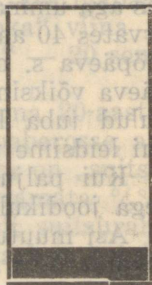
Toitaineid:

odras.

linastes.

õlles.

Raisatud toiduainete väärtusele tuleb juure veel see aeg ja aparaatide kulu, mis nõuab kartulite ja linnaste muutmise alkoholiks. Eestis töötasid läinud aastal 158 piiritusevabrikut, 7 likööri- vabrikut, 19 veinitehast, 6 õlle- vabrikut ja 10 tubakavabrikut, seega kokku 200 vabrikut, mis töötasid pääasjalikult joovastusaineid, kuna ainult väike osa piiritusest läks tehnilisteks ülesanneteks. Nende 200 vabriku sisse- sääde miljonid ei too kasu meie majapidamisele, vaid ainult rikuvad seda. Ja neis vabrikuis töö- tab mitu sada inimest, kelle töö kohta täiesti õige on ütetus, et parem oleks, kui nad veaksid sõelaga vett, sest siis ei oleks nende töö tulemus vähemalt mitte kahjulik inimsoole.

K a u d s e d k a h j u d. Kõigile sellele otse- kohesele kahjule tuleb veel lisaks terve rida kaudsemaid kahjusid. „Viin toob viletsuse majja“ — ütleb vanarahva tarkus. On pe- rekonnapäa sattunud joomahaigusse, siis see on tihti perekonna hävitamine. Alkoholik joob oma viimse varanduse ära, pere kodus nälgib ja käib räbalais.

Üks tööliste naine, kelle mees veetis jooma- rina tihti lõunasöögiaja kõrtsis, tuli ühel päeval supikausiga kõrtsi, kust leidis oma mehe eest,

Ta pani supikausi mehe ette lauale ja ütles: „Et sul aega ei ole tulla koju sööma, toon sulle siia!“

Nii öelnud, ta läks välja. Mees palus sööma võidurõõmsa naeruga oma seltsimehi. Kui ta harutas aga supikausi ümbert rätiku lahti, ei leidnud säält muud kui paberilehekese, millele olid kirjutatud järgimesed sõnad: „Loodeta- vasti maitseb sulle söök hästi. Toit on sama, mis meilgi kodus.“

Kord tuli arsti juure joodik ja palus: „Tohtri-härra, vaadake minu kurku! Kas on näha sääf midagi iseäralikku?“

Arst vaatas kurgu läbi. „Ei ole näha midagi iseäralikku“, sõnas ta.

„Ime küll“, lausus mees, „ometi on läinud alla mul läbi kurgu ilus talukoht, suured ehitused, kümme lehma, kaks hobust ja palju muud varandust“.

Sarnases perekonnas on laste elu äärmiselt raske, tihti nad ei saa õiget kasvatust ega haridust, õpivad halbu kombeid, kannatavad tervislikult ja võivad veeta oma elu vanglates ja haigemajades. Aga nad võivad pärida juba sündideski alkoholi mõjul vanemait keha- ja vaimurikkeid ja olla eluaja õnnetuseks enesele ja teistele, kes peavad aitama neid.

On tehtud vastuvaidlematult kindlaks alkoholi hävitav mõju eluikka. Haigemajades surevust jälgides on leitud, et joodikutest — haigetest 2—3 korda rohkem sureb kui kainetest — haigetest. Kõrtsmikud, kes tarvitavad rohkesti õlut ja viina, surevad tihti südame rasvumise tagajärjel 35—50. a. vahel. Karskete ja alkoholi tarvitajate eluiga võrreldes on tehtud kindlaks rohkete arvude varal, et karsked mehed elavad keskmiselt seitse aastat vanemaks alkoholi tarvitajaist. Kui pidada silmas, kui palju mees võiks töötada küpsemais aastais seitsme aasta jooksul ja hoolitseda oma perekonna eest, siis on see suur kaotus, mis tuleb alkoholi kuludele jällegi juure.

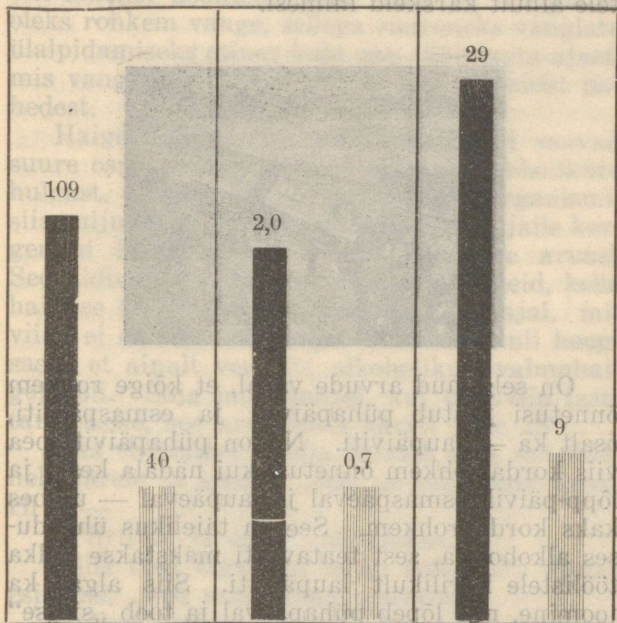
Alljärgnev tabel toob selgitava ülevaate, kuidas alkohol mõjub haiguse ja surma juhtumiteks kui ka õnnetuste suurenemiseks kaasa. Tabelis on märgitud joodikud musta, mitte-joodikud — joonilise sambaga.

Saja inimese kohta juhtumeid:

haiguse

surma

õnnetuse

Mitte ainult eluiga kaudselt lühendades mõjub alkohol, vaid tihti ta kutsub esile enesetapmisi, missugune arv on alati alkoholi tarvitajate seas suur.

Väga suur on kahju, mis tekib alkoholi tarvitamisel igasuguste õnnetuste näol. On väga mitmeid ameteid nagu autode, vedurite ja muude sõidukite juhtide ülesanded, kus joobnud olek saab õnnetuste põhjuseks, hävitades varandust ja inimelu. Taanis tehti 1922.—24. aasta kohta kindlaks, et 82% autoõnnetustest oli alkoholi süü. Kui palju on olnud meilgi neid juhtumeid! Niisama klaas viina võib paisata röö-

bastelt terved rongid sadade inimestega, sest ainult väike unustus võib olla õnnetuse toojaks. Mitmel maal võetakse vastutusrikkaille ametitele ainult karskeid inimesi.

On selgunud arvude varal, et kõige rohkem õnnetusi juhtub pühapäiviti ja esmaspäiviti, osalt ka — laupäiviti. Nii on pühapäiviti pea viis korda rohkem õnnetusi kui nädala kesk- ja lõpp-päivil, esmaspäeval ja laupäeval — umbes kaks korda rohkem. See on täielikus ühenduses alkoholiga, sest teatavasti makstakse palka töölistele harilikult laupäiviti. Siis algab ka joomine, mis lõpeb pühapäeval ja toob „sinise“ esmaspäeva kaasa, kus valutav pää ei täida oma ülesandeid veel. Juhtub siis õnnetusi tänaval, raudteel, töökodades, vabrikutes. Kui palju kaotatakse tervist ja tihti elu neil korral, kui palju purustatakse tööriistu ja masinaid!

Nagu õnnetused nii ka kuritööd on otsekoheses ühenduses alkoholi tarvitamisega ja samuti kõige rohkem ettetulevad pühapäiviti, laupäiviti ja esmaspäiviti. Nii näiteks, ühe ringkonnakohtu andmetel haavamisi on olnud pühapäeval 43%, esmaspäeval 16%, laupäeval 13%, kuna teistel päevadel kõigub 9—7 vahel, reedel alaneb (raha ei ole juua enam!) koguni 5%. Tartu vanglast saadud 1924.—26. a. and-

mete järele on saatnud korda 78 vangil hulgest oma süü 32 pühapäivil, 17 laupäivil, 11 esmaspäivil ja ainult 18 kõigil teistel päevadel kokku. Nii alkohol hoolitseb selle eest, et vanglates oleks rohkem vange, sellega suureneks vanglate ülalpidamiseks minev kulu osa, rääkimata ajast, mis vangid veedavad tihti kasuta ja muist pahedest.

Haigemajad ja vaimuhaigetemajad saavad suure osa nende ravitsusel olijaist alkoholikute hulgest. Et alkohol nõrgestab üldse organismi, siis paljud haigused on alkoholi tarvitajaile kergemini külgehakkavad. Vaimuhaigete arvust Seevaldis oli enne maailmasõda 23% neid, kelle haiguse põhjuseks oli alkohol. Sõjaajal, mil viina ei olnud müügil, see % kahanes nii hoogsasti, et ainult veel 2% alkoholikuid-vaimuhaiged oli. Sõja möödumisel, kui tšekiviin lasti tarvitusele, see arv tõusis varsti jälle 23%.

Üks voorimees jõudis tänaval oma seltsimehele järele ja küsis: „Mis sa vead oma vankril?“ —

„Piiritust ja viina“, oli vastus.

„Siis oled õigusega minu eelkäija“, vastas esimene, „sest mina vean puusärke“.

Hulk alaealisi, hulk haiglasi lapsi jääb enneaegu elust lahkunud joodikuist järele, neid peab kasvatama ühiskond hoolekande-asutustes. Tihti satuvad sinna ka joodikud ise vanaduspäivil või õnnetuse korral.

„Kas see tee viib vaestemajja?“ küsis närus riides olev vanamees vastutulijalt härralt.

„Ei“, sõnas härra, „aga see viib“, ja koputas kepiga vastu pudeli kaela, mis paistis vanamehe taskust välja.

Kohtutel oleks palju vähem tööd, kui ei oleks kuritöid ja õnnetusi, mis tekkinud alkoholi läbi; nii jääks kohtute kulud tunduvalt vähemaks.

Lõppeks, kui palju-palju kordi oleks vähem tööd politseinikkudel korrapidamises, kui jääk-

sid ära alkoholi mõjul tekkinud õnnetused, kuritööd ja igasugused korrarikumised. Kui palju siis oleks vähem tarvis paberit ja kirjutamist.

K o k k u v ö t t . Nii mitmekülgselt tundub otsekohene ja kaudne kahju, mis toob kaasa joovastusainete nautimine. Seda kokkuvõttes võib öelda, et isegi vähesel viisil joovastusainete tarvitamine toob kaasa suuri rahalisi kulusid ja terviserikkeid; et aga vähesel viisil tarvitamine toob harilikult ikka kaasa tarvitamise suurendamise, siis suureneb esialgu raha ja terve kulutamine mitmekordseks, kaaskannatajaks saab jooja perekond, eriti lapsed, tööaja kaotus ja korratu töö suurendavad viletsust, hakkavad tulema juure õnnetused, kohtud, politsei, tihti aga ka vanglad, haigemajad, hoolekanne lastele ja jooja enneaegne surm. Nii üksik jooja toob õnnetust kogu ühiskonnale, on aga neid üksikuid rohkem, siis ühiskonna vaesus ja häda on seda suuremad. On õige kuulsa Inglise loodusteadlase Darvini ütlus: „Ükski põhjus ei tekita nii palju kannatusi, haigusi ja viletsust, kui alkoholilised joogid“.

Et saada ülevaade riiklikus ulatuses sellest kohutavast hävitustööst, mis joovastusained teinud, võtame kokku andmed 1920. a. alates, mil alkoholi müük algas Eestis pärast sõjaaegset seisangut, kuni käesoleva aastani.

Ainult joomiseks siseriigis on tarvitatud piiritust (95%) aktsiisi päävalitsuse andmetel järgmistes arvudes:

1920. a.	—	1.412.935 l.
1921.	„	4.244.829 „
1922.	„	4.025.870 „
1923.	„	4.068.059 „
1924.	„	3.184.384 „
1925.	„	2.922.299 „
1926.	„	3.267.500 „
1927.	„	3.473.501 „

Kokku — 26.599.377 l.

Piirituse (95°) hind käesoleval ajal on $\frac{3}{4}$ liitrit 3 kr. 50 s., seega maksab terve liiter piiritust 4 kr. 66 s. Seega kokku kaheksa aasta jooksul ärajoodud piirituse hind 124.139.292 kr. 66 s. Arvamata jääb see osa piiritusest, mis müüdnud nimeliselt muuks otstarbeks, tegelikult aga ka joodud ära, samuti ka nii rohkesti võõrsilt sisseveetud piiritus. Et piiritust juuakse harilikult viinakujul, mis 40° kange, siis selle aja jooksul ärajoodud viina hulk oleks 63.173.520 l.

Likööri on joodud samade aastate jooksul 854.013 l; arvame liitri keskmiseks hinnaks 3 kr. 50 s.

Veini on joodud samal ajal 531.837 l, liitri hind keskmiselt arvatult 2 kr. 50 s.

Arvamata on kõik need välismailt sisseveetud liköörid, napsid ja veinid, mille eest nii palju vaevaga korjatud miljoneid läinud välismaile.

Õlut on samal ajal (alates 1921. a.) joodud 76.587.563 liitrit ehk 122.540.100 pudelit, pudeli hinnaks on praegu 35 senti.

Seega kokku on joodud kodumaal valmistatud alkoholilisi jooke 104.572.790 liitrit, mille kogu hind 171.346.965 kr. 26 s.

Arvame osagi nende toiduainetena raisatud kartulite, otrade, puuvilja j. m. väärtusest siia juure, saame 200.000.000 kr.

Aga kuhu jäävad need kakssada vabrikut, nende sissesead ja tööliste tööpäevad?

Aga mis öelda neist joomisel raisatud tööpäevadest?

Ja õnnetused, kuritööd, haigemajad, vanglad, hoolekandeesutused, kohtud, politsei?

Aga need enneaegse surma läbi töölt lahkunud tööjõud?

Aga need õnnetute perekondade pisarad?...

Ei, seda kõike me ei jõua arvestada, on küllalt, kui ütleme, et otsekohesed kulud alkoholi pääle tõusevad nii mitmekordseks.

Lisame nüüd juure veel teise kulu allika — tubaka. Arvates 1919. a., seega üheksa aasta kestva ajal, on valmistatud tubakat 140.805 puuda, 4.676.725.095 paberossi ja 382.674 sigarit; tubaka saaduste väärtuse hindame ümmarguselt 85.000.000 kr. Kõik kaudsed kulud jäta-
me arvestamata siingi.

Nii saame otsekohesteid kulusid kaheksa aasta jooksul Eestis joovastusainete tarvitamiseks 285.000.000 kr.

Kui palju võiks teha aga selle 285.000.000 krooniga hädad! Kui ehitaksime maju, arvates maja hinnaks 10.000 krooni, siis saaks 28.500 maja, mis igaüks võiks sisaldada neli korterit, kus leiaks aset keskmiselt 20 inimest. Nendes majades leiaks ulualust pool Eesti rahvast.

Tarvitaksime aga selle raha koolimajade ehitamiseks, siis võiksime saada kõige eeskujulikumaid koolimaju ühes kõige eeskujulikuma sisseseadega õppeabinõude ja töökodade suhtes rohkem kui meil Eestis üldse koole on. Meie praegused koolimajad oleksid nende kõrval saunahurtsikud losside kõrval!

Muidugi ütlevad riigimajandus-mehed, et see summa on riigisissetulek ja töolistest tuhanded on leidnud tööd. See sissetulek on ainult enese pettus, keegi pole saanud sellest ei söönuks, ei kaetuks, ei õnnelikumaks, palju kergem oleks olnud anda see raha siis otsekoheste maksude näol riigile ja kõik mitmesugused kaudsed kulud oleksid jäänud ära, nii et rahvas oleks olnud ometigi mitukorda maksujõulisem ja rikkam, rääkimata tervest eluõnnest, mille mürgitanud joovastuseained. Ja töölised, neil oleks olnud siis mitu korda rohkem tööd uutel viljaväljadel ja ehitustel...

Kui aga oleks selle 285.000.000 kr. tarvitanud ülesehitamiseks. Meie riigi praegune eelarve on ümmarguselt ligi 85.000.000 kr. Kui mitu korda parem oleks võinud olla meie elu, kui need summad oleksid läinud riigi eelarvel otsekohesteks maksudeks. Meie raudteevõrk oleks olnud tihedam, meie lapsed oleksid võinud õppida ilusates koolimajades, meie kodanikud maal ja linnas oleksid elanud paremates korterites lähedamini, oleks lokanud soode ja rabade asemel uhkeid viljavälje, uued vabrikud oleksid mahutanud töötatöölised enestesse, uued laevad oleksid viinud meie kasvanud rikkusi vilja, loomade ja tööstussaaduste näol välismaale ja toonud säält nii mõndki meie elu mõnusa-maks muutmiseks asemele, meie kirjandus ja kunst oleksid leidnud väärilise toetuse, küla-des oleks võinud olla sisukad raamatukogud ja lugemistoad, poriste tänavate asemel oleksid olnud kiviteed ja neil autod võinud sõita, suit-seva petrooli asemel oleks valgustanud pime-daid öid elekter, telefon ja raadio oleksid sidu-nud meid tihedamini, aeroplaanid oleksid raja-nud otsemad teed läbi õhu. Ja nii hulga vä-hem oleks olnud pisaraid ja valu kodudes, hai-gemajades, vanglates, kalmudel.

Muidugi ütlevad mitmed teisiti arvajad: see on ainult „oleks“. Neile ei ole aga raske vastata: osa sellest oleks olnud kindlasti juba, täiel hool see oleks lähenenud aga täielikumal kujul. Tõendusi selleks on olemas nii mõneski riigis, eriti aga küll Ameerikas. Kui kahkle-jad tunneksid tõesti seda, siis nad ei oleks enam kahklejad, vaid asuksid ühiselt tõhe muutma ka Eestit selleks jõukuse ja õnnemaaks.

Mis oleme saanud aga nüüd? Arvame oma 104.572.790 liitrit kantmõõtudeks, saame sellest järve, mille sügavuseks võtame 3 meetrit, siis on selle pikkus 200 m ja laius 175 m. Ja sel-

lele järvele asetame ehitamata jäänud laevade pääle suitsetatud tubaka puudad ja paberosside virnad; selleks saame 20 keskmist kaubalaeva, mis iga üks koormatud üle 10.000 puudaga. Muidugi me ei saa asetada sellele järvele enam laevade karavani, mille oleksime saanud kartulitest, otradest, puuviljest j. m., mis on muudetud nüüd liitrite laineteks.

Sellesse liitrite järve koguneb aga veel mõõtmata arvul inimsoo viletsuse pisaraid ja see järv muutub — soolajärveks, surnumereks, olles ise põhjani mürk ja kandes mürki oma lainetel...

Tervendavaid tegureid.

Me võime aga kuivatada selle mürgijärve, kui tahame tõesti. Jätame petliku lõbu otsimise alkoholis ja nikotiinis ja leiame lõbu meeldivas töös, olgu see ehitades ja luues uusi väärtusi maal või linnas. On ju väga meelitav näha loova töö tagajärgi talu aasadel, põldudel ja maja ümbritsevas aias, on tõsine rõõm näha uusi ehitusi ja tarbeasju — tööriistu. Meile jääb küllaltki vaba aega lugeda häid raamatuid, vaadelda ilusaid pilte, kuulata muusikaheliseid, olla teatrites, tegutseda seltskondlikkudes asutustes. Ka raha jääb meil ka selleks, kui loobume joovastusainete nautimisest. Ja seda kättesaadavamaks muutub kõik see, mida rohkem hakkame tegutsema ühiselt. Kohalik kultuuriline organisatsioon muutugu meie teiseks tööpõlluks, pääle töö majanduselu korraldamisel. Sääl olgu meie õpperingid kõikide meid huvitavate küsimuste tundmaõppimiseks, sääl kursused ja loengud, kus välispoolt kutsutud eriteadlased näitavad meile oma aladel teed, sääl raamatukogud, kunstikogud, muusika- ja laulukoorid, teater, seltskondlikud mängud, spordiharjutu-

sed, sääl andku meile raadio võimalused kuulata kaugusi võites kõiki, mis on maailmas huvitavat. Ja ühiselt läheme säält vabasse loodusse huvireisile, et tunda kodu ümbruse ja kaugemate maade ilu. Elurõõmsatena, palju rohkem arenenutena võime minna siis tagasi igäiks oma kutsetöhe looma uusi mõnususi eluks.

Saame viinata, saame suitsuta tõesti õnnelikumaks, sest — „noorus on joovastus viinata“, ütleb Goethe. Loobume nende mürkainete tarvitamisest ja tagajärjed ei jää tulemata: kasvab jõukus ja avaneb võimalus leida ilusamaid mõnususi elust.

Jaak oli tubli meremees, aga kaldus viina poole. Igakord, kui laev tuli sadamasse, ta istus kõrtsis. Sinna kadus tema raha. Kui jälle mindi merele, kukkur oli päris tühi.

See lugu tegi Jaagu viimati vihaseks ning ta loobus viinajoomisest. Kukkur hakkas minema sellest ajast pääle paksuks.

Kui Jaak läks jälle kord endisest tuttavast kõrtsist mööda, kõrtsmik ise juhtus seisma uktsel. „Oi, Jaak, sind pole olnud näha ju kaua aega enam! Mis kuulda, poiss?“ küsis kõrtsmik.

„Ei midagi eriskummalist,“ sõnas Jaak. „Ainult siia paremale küljele on kasvanud kõva muhk.“

„See tuli sellest, et sa ei ole käinud rüüpanas enam“, arvas kõrtsmik.

„Ma mõtlen sedasama,“ sõnas Jaak ja hoidis kätt külje pääl.

„Muidugi tuli sellest,“ kordas kõrtsmik. „Meremees ei seisa terve, kui ta ei võta viina. Astu sisse, siis saad näha varsti kuidas muhk alaneb.“

„Seda arvan minagi,“ naeris Jaak, tõmbas taskust täistopitud rahakoti ja näitas seda kõrtsmikule. „See siin on minu kõva muhk. See on kasvanud küljele, kui enam ei tulnud sinu kõrtsi. Kui tulevikus jään ka säält ära, saan arvatavasti teise külje pääle uue muhu. Seepärast mõtlengi jääda ära. Hääd tervist!“

Jaak kummardas ja läks naerdes ära.

Ühine võitlus.

Et luua paremaks maailm, peame võitma kõigepäält igauks iseenda, igauks ise saama paremaks. Ei maksa anda sõrme kuradile, et ta tõmbaks terve käe järele. Selleks hoidume ka parajusmeelsusest kui hädaohtlikumast sammust, mis viib edasi joomisele ja suitsetamisele.

Üks muinasjutt räägib, et kord tulnud karjase onnikese ukse ette kaamel ja palunud karjast, et see lubaks temale pista pää onni, sest väljas olevat olla sajuga väga halb. Karjane arvanud, et võiks lubada selle, ja kaamel pistnudki pää onni. Varsti kaamel hakanud kaupleva aga uuesti, et talle lubataks tõsta üks jalg ka onni, siis — teine jalg. Karjane hakanud kartma viimaks ja kahetsenud oma lubamist. Kaamel aga nurunud edasi keha ja viimaks ka tagumiste jalgade onni viimist. Karjane ei saanud keelda seda nüüd enam, palunud hirmunult, et kaamel oleks vähemalt toas viisakalt. Kuid nüüd kaamel läinud hoolimatuks ja ajanud kõik onnikeses segamini, kuni karjane põgenenud rutuga aknast.

Isiklikult karskeks jäädes oleme juba ka teinud tüki tööd ära teiste hääks, sest hää eeskuju meelitab tegema järele, nagu halb eeskuju hoiatuseks kohane. Vanadel kreeklastel oli viisiks joota orje noorte nähes purju, et muuta

sellega vastumeelseks joomiskomme, mis teeb inimese inetuks. Ja tõesti, kui vaadelda kainenena viinajoovastuses mõttetu sõnu ja ebakohast nalja tegevat isikut ja selle joovastuse lõppu — käpukile kukkumist tuigerdavailt jalgelt kuhugi porri, kus tihti tuleb suust okse ja määrib näo, — siis on küll igal kindel arvamine, et ta ei taha olla niisugune.

Hiina vanasõna: Kõige parem abinõu joomise vastu on see, kui panna joobnut tähele siis, kui ise oled kaine.

Aga kui vaadelda „parajusmeelset“ jooma algusel, ei ole pilt nii eemaletõukav, ja selles ongi kahju, mis parajusmeelne teeb endale ja teistele, sest eeskuju siin ei hoiata enne, kui temast on saanud juba joodik ja see on hilja endale ja teistele, kuigi kahjud olid olemas kohe juba.

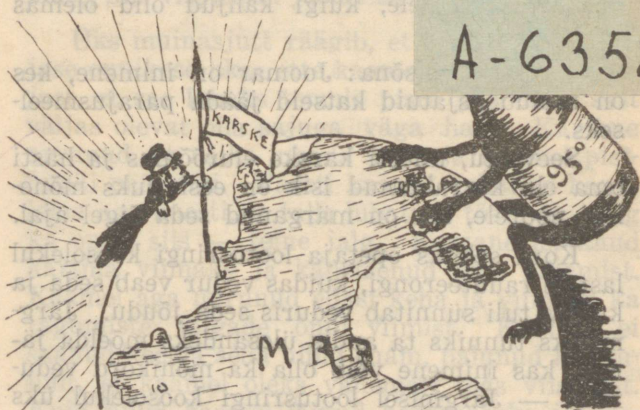
Inglise vanasõna: Joomar on inimene, kes on teinud asjatuid katseid jääda parajusmeelseks.

Seevastu, täiesti karske elurõõmus ja hästi oma elu korraldanud isik on eeskujuks mõnелеgi noorele, kes on märganud seda õigel ajal.

Kord seletas õpetaja lootusringi koosolekul lastele raudteerongi, kuidas vedur veab seda ja kuidas tuli sünnitab veduris seda jõudu. Järgmiseks tunniks ta andis ülesandeks mõelda järele, kas inimene võib olla ka mõnikord veduriks. — Järgmisel lootusringi koosolekul üks väike poiss tormas uksest sisse ja hüüdis rõõmust säravail silmil: „Õpetaja, õpetaja, minust on saanud vedur!“ Ja tõesti, poiss oli veduriks: tema järele tuli 13 poisikest, kes olid olnud seni üsna üleannetud, nüüd aga soovisid astuda lootusringi. Seda oli teinud vaimustus karskustöö vastu poisikeses, mis süütus tulena temas lootusringis.

Kui aga salk üksmeelseid karskeid ühineb ja tegutseb koos, siis on nende töö seda suurem tagajärg ega ole võimatu panna maksma oma ümbruses täielikku karskust, kasutades eeskujule lisaks sündsäl viisil veel selgitusi ja seltskonna paremate lõbude kättesaadavamaks tegemist.

Nii aga kasvab jõud, mis võib panna maksma kohaliku keeluseaduse, esiteks kodudes, siis juba oma küla, valla jne. piires. Ja see on eeltöö suureks tuleviku ülesandeks: seadusandlikul teel muuta keeluseaduse kaudu karskeks kogu Eeesti, nagu on seda kadetsemisväärt õnnelikud Põhja-Ameerika Ühisriigid.

Uus maailmasõda.

„Karjajaak“: „Kus võiksin võtta aset?“

„Kuiv“: „Kihutan su maakeralt täiesti minema!“